

Marta Jedynak

Sąd Rejonowy w Tarnowie, Tarnowska Szkoła Wyższa

Bogumił Jedynak

Komenda Powiatowa Policji w Dąbrowie Tarnowskiej, Uniwersytet Rzeszowski

**POLITYKA SPOŁECZNA PAŃSTWA
WOBEĆ INTERNETOWYCH ZACHOWAŃ
DYSFUNKCJONALNYCH DZIECI I MŁODZIEŻY
NA TERENIE MIASTA TARNOWA**

Wprowadzenie

Zmieniająca się rzeczywistość, rozwój technologii, mediów elektronicznych oraz obniżanie się wieku młodych ludzi korzystających z Internetu i wynikających z tego zagrożeń postawiły przed rodzicami, nauczycielami, instytucjami szeroko pojętej polityki społecznej nowe wyzwania, tj. konieczność przygotowania dziecka do sprawnego i bezpiecznego korzystania z nowych mediów. Odpowiednie posługiwanie się technologiami informacyjno-komunikacyjnymi jest niezwykle istotnym elementem dzisiejszej edukacji. Młodzi użytkownicy Internetu często nie mają świadomości zagrożeń i nie zawsze dobrze sobie radzą w sytuacjach ryzyka. Wskazuje to na potrzebę prowadzenia kierunkowych działań zmierzających do podniesienia poziomu ich kompetencji oraz rozwijania umiejętności twórczego, ale bezpiecznego poruszania się w świecie nowych technologii. W ten proces muszą być zaangażowani zarówno rodzice, jak i pedagodzy oraz przedstawiciele różnych instytucji, a także służb odpowiedzialnych za rozwój, wychowanie i bezpieczeństwo dzieci.

Z uwagi na wymiar szkód związanych z zagrożeniami internetowymi dotykających zwłaszcza młode pokolenia można stwierdzić, że zjawisko to jest jed-

nym z najbardziej aktualnych problemów społecznych i musi być postrzegane jako wymagające specyficznych działań mających na celu redukcję lub całkowite jego wyeliminowanie. Dlatego też winny być prowadzone działania społeczne mające na celu zminimalizowanie jego skali. Problemy związane z uzależnieniami behawioralnymi, zwłaszcza dzieci i młodzieży, powodują rosnące potrzeby i wyzwania dla polityki społecznej nie tylko na szczeblu centralnym, ale także lokalnym.

W kontekście podejmowanej problematyki przyjęto hipotezę badawczą, która brzmi: **W triadzie dziecko – rodzic – instytucje polityki społecznej, w kwestiach dotyczących rozwiązywania problemów związanych z zagrożeniami internetowymi dzieci i młodzieży, najsłabszym ogniwem są rodzice.**

W niniejszym opracowaniu scharakteryzowano wyżej wymienione działania podejmowane przez instytucje i podmioty polityki społecznej na terenie miasta Tarnowa. Zamieszczono także wywiady z osobami zajmującymi się działalnością profilaktyczną, także w zakresie podejmowanej problematyki badawczej, tj.:

- funkcjonariuszem Zespołu ds. Nietnich i Patologii Wydziału Prewencji Komendy Miejskiej Policji w Tarnowie, do którego obowiązków służbowych należy koordynowanie działań w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz działania w zakresie profilaktyki społecznej (IDI nr 1);
- jednym z psychologów pracujących w Poradni Specjalistycznej ARKA w Tarnowie, który w ramach swoich zadań pełni dyżury dla rodziców i nastolatków, prowadzi konsultacje, poradnictwo i psychoedukację – działania dotyczące m.in. ryzykownego i dysfunkcjonalnego korzystania z mediów elektronicznych i Internetu, przygotowuje również materiały psychoprofilaktyczne w kontekście optymalnego korzystania z mediów elektronicznych i Internetu, które są zamieszczane w sieci, a także prowadzi spotkania psychoedukacyjne dla rodziców/opiekunów, dzieci i młodzieży z zakresu profilaktyki uzależnień behawioralnych (IDI nr 2);
- emerytowanym policjantem, który pracując zawodowo, zajmował się m.in. profilaktyką ryzykownych zachowań dzieci i młodzieży, a obecnie realizuje programy profilaktyczne na terenie miasta Tarnowa i gminy Tarnów skierowane do starszych uczniów szkół podstawowych i ponadpodstawowych, ich rodziców oraz nauczycieli (IDI nr 3).

Podstawy polityki społecznej

Pojęcie *polityki społecznej* jest szeroko definiowane przez wielu autorów w sposób różnorodny, aczkolwiek merytorycznie zbliżony. Odmiennie podejścia do definiowania polityki społecznej zależą w dużym stopniu od orientacji metodologicznej i teoretycznej autorów definicji, a także od ich dotychczasowych doświadczeń.

W. Szubert przez politykę społeczną rozumie celowe oddziaływanie państwa i innych organizacji na istniejący układ stosunków społecznych zmierzające do poprawy warunków bytu i pracy szerokich warstw ludności, usuwania nierówności społecznych oraz podnoszenia kultury życia¹.

J. Auleytner definiuje politykę społeczną jako działalność państwa, samorządów i organizacji pozarządowych, której celem jest poprawa położenia materialnego, asekuracja przed ryzykami życiowymi i wyrównywanie szans życiowych grup społeczeństwa ekonomicznie i socjalnie najsłabszych². Inaczej określa politykę społeczną E. Rosset, dla którego jest ona systemem idei oraz działań zmierzających do polepszenia poziomu życia ludności³. Natomiast zdaniem Z. Tyszki termin polityka społeczna odnosi się do szerokiego zakresu pojęciowego i wykracza znacznie poza potoczne odczucia, które oscylują dość często wokół problematyki właściwej dystrybucji przede wszystkim zabezpieczenia materialnego. Zdaniem tegoż autora polityka społeczna ma służyć zaspokojeniu szeroko rozumianych potrzeb jednostek i różnorodnych zbiorowości – potrzeb materialnych, ale także innego rodzaju. Bardziej nowoczesne rozumienie zadań polityki społecznej nakłada na nią obowiązek stymulowania rozwoju jednostek i wzbogacania ich jakości życia. Mówi się nie tylko o zaspokajaniu istniejących potrzeb, ale również o kształtowaniu nowych, których pojawienie się i zaspokajanie wzbogaca człowieka⁴.

Wg definicji encyklopedycznej polityka społeczna to celowa działalność państwa i innych instytucji publicznych w dziedzinie kształtowania optymalnych warunków życia i pracy ludności oraz stosunków międzyludzkich; także nauka o celowym oddziaływaniu na układ stosunków społecznych i przekształcaniu warunków życia ludności. W jej zakres wchodzi: polityka ludnościowa i rodzinna, także polityka zatrudnienia, kształcenia, dochodów i struktury wydatków, wyżywienia mieszkańców, kulturalna, ochrony pracy, zabezpieczenia społecznego i ochrony zdrowia, walki z patologią społeczną oraz zagadnienia prognozowania społecznego⁵.

Jak słusznie zauważył A. Kurzynowski, wszystkie owe definicje polityki społecznej dotyczą warunków bytu, rozwoju oraz współdziałania różnego rodzaju podmiotów. Przyjął on zatem następującą definicję: polityka społeczna to działal-

¹ W. Szubert, *Przedmiot, geneza i zakres socjalistycznej polityki społecznej* [w:] *Polityka społeczna*, red. A. Rajkiewicz, wydanie III, Państwowe Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 1979, s. 32.

² J. Auleytner, K. Głąbicka, *Polityka społeczna pomiędzy opiekuńczością a pomocniczością*, PWST, TWP, Warszawa 2000, s. 16.

³ *Słownik społeczny*, red. B. Szlachta, Wydawnictwo WAM, Kraków 2004, s. 890.

⁴ Z. Tyszka, *Lokalna polityka społeczna w stosunku do rodziny – spojrzenie socjologa* [w:] *Polityka społeczna, rodzina, bezrobocie*, red. T. Borkowski, A. Marcinkowski, A. Oherow-Urbaniec, Księgarnia Akademicka, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego, Instytut Zarządzania, Kraków 1997, s. 69.

⁵ *Mala encyklopedia PWN*, Warszawa 1995, s. 668–669.

ność państwa, samorządów i organizacji pozarządowych zmierzająca do kształtowania ogólnych warunków pracy i bytu ludności, prorozwojowych struktur społecznych oraz stosunków społecznych opartych na równości i sprawiedliwości społecznej, sprzyjających zaspokajaniu potrzeb społecznych na dostępnym poziomie⁶. Polityka społeczna stanowi jeden z najważniejszych instrumentów kształtowania rozwoju społeczno-gospodarczego kraju oraz dokonywania przemian jakościowych w społeczeństwie⁷.

Polityka społeczna posiada podwójne znaczenie: występuje jako pojęcie określające działalność pewnych podmiotów – państwa, organizacji, których celem jest rozwiązywanie kwestii socjalnych – oraz jako kategoria naukowa, jako system wiedzy o procesach, których celem szczegółowym jest wyrównywanie położenia życiowego ludzi najsłabszych socjalnie, a celem ogólnym pozostaje kształtowanie rozwoju humanistycznego⁸. Przez politykę społeczną jako dyscyplinę naukową można rozumieć teorię naukową oraz określenie metodologii i metod badawczych zajmujących się zagadnieniem potrzeb materialnych i duchowych człowieka oraz grup społecznych na określonym etapie rozwojowym państw, z uwzględnieniem także uwarunkowań geofizycznych i kulturowych⁹. Zatem polityka społeczna jest nie tylko dyscypliną naukową, ale i działaniem praktycznym uprawnionych do tego podmiotów realizujących jej cele i zadania. Jako jedna z nauk społecznych polityka społeczna pozostaje w ścisłym związku z teorią ekonomii, zwłaszcza z ekonomiką pracy i ekonomiką kształcenia, z socjologią, psychologią – zwłaszcza społeczną – demografią, filozofią, a także prawem, szczególnie prawem pracy. Przede wszystkim ścisły jest jej związek z nauką o polityce, gdyż stanowi obszar zainteresowań jednej z jej dziedzin określanych mianem polityk szczegółowych. Wskazać należy także jej związki z dyscyplinami naukowymi, które nie wchodzą w skład nauk społecznych, np. z medycyną pracy, higieną, ergonomią, urbanistyką¹⁰.

Zdaniem J. Rosnera przez podmioty polityki społecznej należy rozumieć te wszystkie organy, instytucje, organizacje, których zadaniem jest realizacja jej

⁶ A. Kurzynowski, *Polityka społeczna – podstawowe pojęcia i zakres* [w:] *Polityka społeczna*, red. A. Kurzynowski, Szkoła Główna Handlowa, Instytut Gospodarstwa Społecznego, Warszawa 2003, s. 11.

⁷ Z. Czyżowska, *Problemy polityki społecznej*, Wydawnictwo „Książka i Wiedza”, Warszawa 1978, s. 5.

⁸ J. Auleytner, *Rozwój nauki o polityce społecznej* [w:] *Nauka o polityce społecznej. Wybrane problemy teorii i praktyki*, red. J. Auleytner, Uniwersytet Warszawski, Instytut Polityki Społecznej, Warszawa 1990, s. 9.

⁹ *Zarys polityki społecznej*, red. S. Czajka, PWN, Warszawa 1986, s. 11–12.

¹⁰ K. Podoski, W. Turnowiecki, *Polityka społeczna*, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 1997, s. 6–7.

celów¹¹. A. Kurzynowski podmioty polityki społecznej klasyfikuje według ich specyficznych cech, a także według pełnionych przez nie funkcji. Wśród tych pierwszych rozróżnia:

- a) podmioty o zasięgu ogólnokrajowym, tj. sejm, senat, urząd prezydenta, rząd i jego agendy (ministerstwa i inne organizacje pozarządowe o działalności ogólnokrajowej, urzędy centralne),
- b) podmioty o zasięgu regionalnym, tj. urzędy wojewódzkie oraz samorządy i organizacje pozarządowe,
- c) podmioty lokalne, tj. urzędy gminne oraz inne instytucje działające na obszarze gminy, w tym organizacje pozarządowe.

Natomiast z uwagi na spełniane funkcje podmioty klasyfikuje na:

- a) podmioty ustalające prawo – sejm, senat, prezydent, rada ministrów, ministrowie,
- b) podmioty realizujące z racji swych statutowych obowiązków cele polityki społecznej na trzech wymienionych szczeblach, do których należy zaliczyć ministerstwa i ich urzędy oraz wszystkie inne instytucje, np. urzędy wojewódzkie, powiatowe, gminne, samorządy terytorialne, urzędy pracy,
- c) podmioty pozarządowe skupiające różne organizacje: fundacje, związki zawodowe, stowarzyszenia, w tym kościelne, grupy wzajemnego wsparcia itp., które biorą udział w realizacji celów polityki społecznej,
- d) zakłady pracy (publiczne i prywatne), które zatrudniając pracowników i zapewniając im dochody, przyczyniają się do kształtowania warunków ich bytu i ich rodzin oraz realizują niektóre cele polityki społecznej, np. przez do kształcanie swoich pracowników, fundusz socjalny itp.¹².

Zatem w realizacji polityki społecznej bierze udział wiele różnych podmiotów. Stanowią one złożony system i funkcjonują na wielu poziomach i w różnych sektorach. Mają odmienny status prawny, strukturę wewnętrzną, kompetencje, cele, środki i sposoby działania. Zakres ich aktywności jest szeroki. Przygotowują, realizują i kontrolują wykonywanie wielu zadań polityki społecznej. W systemie podmiotów polityki społecznej najważniejszą rolę odgrywa państwo. Od dawna pełni ono rolę wiodącą ze względu na wypełnianie funkcji socjalnych oraz stosowanie do tego celu instrumentów realizacji¹³. Państwo korzysta z władztwa, formułuje wartości i zasady naczelne, ma zdolność mobilizowania różnych sił i zasobów, zarządza finansami publicznymi, stanowi prawo, dysponuje przemusem, posiada materialną, organizacyjną i kadrową bazę do

¹¹ J. Rosner, *Podmioty polityki społecznej* [w:] *Polityka społeczna*, red. A. Rajkiewicz, wydanie III, Państwowe Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 1979, s. 68.

¹² A. Kurzynowski, dz. cyt., s. 16–17.

¹³ J. Auleytner, *Polska polityka społeczna. Ciągłość i zmiany*, Wyższa Szkoła Pedagogiczna Towarzystwa Wiedzy Powszechnej, Polskie Towarzystwo Polityki Społecznej, Warszawa 2004, s. 114.

zaspokajania potrzeb społecznych. Stanowi polityczną organizację społeczeństwa powołaną do urzeczywistniania interesów, dążeń i aspiracji ludzkich, zapewniania bezpiecznej i stabilnej egzystencji oraz zagwarantowania wszechstronnego rozwoju. Jednakże wraz z kształtowaniem się nowego ładu wzrasta znaczenie również innych podmiotów. Na skutek aktywnego uczestnictwa w życiu publicznym ważną rolę odgrywają organizacje pozarządowe¹⁴. Przestały one być postrzegane jako potencjalne zagrożenie dla władzy. Jednocześnie zauważono, że najbardziej sprawna organizacja rządowa nie jest w stanie zaspokoić wszystkich potrzeb społeczeństwa, a organizacje społeczne mogą szybciej dotrzeć do potrzebujących. Organizacje społeczne i fundacje propagują ducha solidarności ze słabszymi, chorymi i niepełnosprawnymi, biednymi i wyłączo-nymi ze społeczności, osobami starszymi, mającymi pracę i jej pozbawionymi, mężczyznami i kobietami oraz pokoleniami. Wnoszą one istotny wkład do walki przeciwko społecznej marginalizacji, wyzyskowi kobiet i dzieci, rasizmowi i ksenofobii¹⁵. Coraz więcej zadań w sferze polityki społecznej przejmuje także samorząd terytorialny. Dzięki temu są zaspokajane potrzeby i rozwiązywane problemy charakterystyczne dla regionów i środowisk lokalnych.

Jak słusznie zauważył A. Kurzynowski, skuteczność polityki społecznej nie zależy wyłącznie od liczby i charakteru wyżej wymienionych podmiotów, lecz także od ich właściwej hierarchii i współpracy. Żeby mogły one spełniać wszystkie te cele, które są im przypisane, co w sumie powinno składać się na globalne cele polityki społecznej, potrzebna jest harmonijna współpraca pomiędzy poszczególnymi podmiotami. Owa współpraca, poza formalną hierarchią instytucji, powinna być oparta na stosunkach partnerskich wywodzących się ze wspólnych założeń poszczególnych podmiotów zawartych w definicji polityki społecznej. W działalności wszystkich organów polityki społecznej powinna być także przestrzegana ogólna zasada zgodności pomiędzy centralną, regionalną i lokalną polityką społeczną. Istotna jest tu sprawa tworzenia mechanizmu współpracy, który powinien integrować podmioty realizujące politykę społeczną na różnych szczeblach¹⁶.

Niewątpliwie celem polityki społecznej jest przyczynianie się do powstawania postępu społecznego, który mierzony jest poprawą warunków życia ludności oraz doskonaleniem stosunków międzyludzkich. Zakres polityki społecznej stanowi wciąż przedmiot dyskusji, z uwagi na problematykę obu terminów; zarówno „po-

¹⁴ G. Spytek-Bandurska, *Sektory, podmioty, poziomy i organizacja polityki społecznej* [w:] *Polityka społeczna*, red. G. Firlit-Fesnak, M. Szyłko-Skoczny, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2008, s. 106.

¹⁵ J. Auleytnier, *Polityka społeczna, czyli ujarzmienie chaosu socjalnego*, Wyższa Szkoła Pedagogiczna Towarzystwa Wiedzy Powszechnej w Warszawie, Warszawa 2002, s. 463.

¹⁶ A. Kurzynowski, dz. cyt., s. 17.

lityka”, jak i „społeczna”¹⁷. Polityka społeczna rozumiana jako odniesienie do kwestii społecznych ma swoje ujęcie podmiotowe i przedmiotowe¹⁸. W znaczeniu podmiotowym zdaniem Z. Machelskiego skupiamy uwagę na analizie sytuacji socjalnej poszczególnych grup społecznych: kobiet, dzieci, rodziny, ludzi starszych, niepełnosprawnych, grup zawodowych, mniejszości narodowo-etnicznych itd. Zasadniczym przedmiotem zainteresowania polityki społecznej są potrzeby ludzkie różnych grup społecznych. Za sprawę nadrzędną wspomniany wyżej autor uważa potrzebę pracy jako podstawy egzystencji oraz ważny element jakości życia. Jeśli chodzi o potrzeby związane ze sferą bytu, to należy wymienić przede wszystkim: wyżywienie, mieszkanie i pomoc materialną w przypadku zdarzeń losowych. Na sferę potrzeb pozamaterialnych składają się: ochrona zdrowia, edukacja, usługi i działalność kulturalna, rekreacja, a także warunki do różnych form aktywności obywatelskiej, uznania i satysfakcji, poczucia bezpieczeństwa itp. We wszystkich tych obszarach spotykamy zjawisko wykluczenia, z którym zmagają się polityka społeczna¹⁹.

Zakres przedmiotowy polityki społecznej to lista dziedzin określanych niekiedy mianem polityk szczegółowych w ujęciu indukcyjnym. Są to zazwyczaj następujące rodzaje działalności: polityka ludnościowa, rodzinna, zdrowotna, mieszkaniowa, polityka kształcenia, kulturalna, polityka zatrudnienia, kształtowania dochodów i płac, polityka ochrony pracy, zabezpieczenia społecznego, polityka organizowania wypoczynku i czasu wolnego, kształtowania i ochrony środowiska czy polityka ograniczania zjawisk patologii społecznej²⁰.

Według W. Szuberta zakres przedmiotowy polityki społecznej jest odpowiednikiem katalogu potrzeb uznawanych za ważne i wymagające zaspokojenia przez zorganizowaną akcję państwa i innych podmiotów, przy czym każdej z potrzeb odpowiada pewien dział polityki społecznej, a mianowicie:²¹

- a) polityka zatrudnienia,
- b) polityka kształtowania dochodów z pracy,
- c) polityka ochrony pracy oraz ochrony środowiska,
- d) polityka zabezpieczenia społecznego,
- e) polityka ochrony zdrowia,
- f) polityka mieszkaniowa,
- g) polityka organizowania wypoczynku i czasu wolnego od pracy.

¹⁷ *Słownik socjologii i nauk społecznych*, red. G. Marshall, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2005, s. 242.

¹⁸ Z. Machelski, *Wprowadzenie do polityki społecznej*, Wyższa Szkoła Zarządzania i Administracji w Opolu, Opole 2005, s. 28.

¹⁹ Tamże, s. 28–29.

²⁰ J. Zarzeczny, *Teoretyczne podstawy a praktyka funkcjonowania sektora socjalnego w Polsce. Zarys problematyki*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2001, s. 26.

²¹ W. Szubert, dz. cyt., s. 47.

Ponadto sfera zainteresowań polityki społecznej rozciąga się na sprawy kształcenia zawodowego i upowszechniania kultury oraz walki ze zjawiskami patologii społecznej²². Ze względu na fakt, że patologie są świadectwem istnienia nierówności socjalnych, polityka społeczna bada przyczyny stanów niepożądanych, diagnozuje je oraz wskazuje możliwe sposoby rozwiązań. Bada i analizuje te procesy i zjawiska społeczne, które ujawniają się w skali masowej i świadczą o pewnych odchyleniach od norm obowiązujących w danym społeczeństwie²³.

Rozprzestrzeniające się negatywne zjawiska patologii społecznej, w tym szeroko pojęte problemy dotyczące zagrożeń stwarzanych przez świat wirtualny, stawiają przed polityką społeczną zadania w zakresie ustalenia przyczyn tego stanu rzeczy oraz sformułowania programów jego poprawy.

Wielowymiarowość zagrożeń społecznych

Od zarania wieków człowiek był narażony na działania różnorodnych czynników, które zagrażały jego zdrowiu czy życiu. Życie jednostki było naznaczone sytuacjami, które wywoływały u niej zaniepokojenie, niepewność, kryzys. Istniały zatem zagrożenia stwarzane przez przyrodę, takie jak trzęsienia ziemi czy wybuchy wulkanów, a także wyniszczające upały i susze lub odwrotnie, powodzie i huragany albo wreszcie ostre mrozy. Z czasem, w wyniku rozwoju nauki i techniki, człowiek nauczył się w znacznym stopniu ograniczać ich skutki, choćby przez stworzenie możliwości ich przewidywania. Zagrożenia przyrodnicze nie są jedyne, z którymi ma do czynienia człowiek współczesny, zwłaszcza że im bardziej opanowuje przyrodę, tym bardziej sam staje się zagrożeniem dla swojego istnienia, godnego życia i dla przyrody. Istnieją także zagrożenia społeczne, takie jak terroryzm, przestępczość zorganizowana, a także narkomania, problemy alkoholowe, przestępczość pospolita, uzależnienia behawioralne oraz inne zjawiska dysfunkcjonalne, które niekorzystnie wpływają na kondycję współczesnego człowieka²⁴.

Patrząc z socjologicznego punktu widzenia, we współczesnym społeczeństwie polskim istnieje wiele zagrożeń społecznych, które nie są jednak traktowane z należytą uwagą jako te, wobec których należałoby podjąć działania mające charakter zarządzania kryzysowego, mimo iż uznaje się je za zagrażające społeczeństwu. Zauważa się, że narkomania i AIDS to „broń masowego rażenia” współcze-

²² Tamże.

²³ K. Głąbicka, *Polityka społeczna w Unii Europejskiej. Aspekty aksjologiczne i empiryczne*, Dom Wydawniczy ELIPSA, Warszawa 2001, s. 326.

²⁴ M. Dietrich, *Słowo wstępne* [w:] *Bezpieczeństwo człowieka we współczesnym świecie*, red. M. Dietrich, Instytut Problemów Współczesnej Cywilizacji, t. VI, Warszawa 1998, s. 3–4.

sności wyniszczająca społeczeństwa od środka. Podobnie wskazuje się na bezrobocie, ubóstwo, bezdomność, przestępczość i problemy alkoholowe. Istnieje ponadto problem *junkjob*, którym jest praca w miejscach niedających szans rozwoju zawodowego, a przy tym bardzo nisko opłacana, jak praca w firmach sprzątających, w supermarketach, sortowniach, której cechą charakterystyczną jest to, że do jej wykonywania nie trzeba mieć żadnych świadectw ukończenia szkół czy dyplomów wyższych uczelni. Pojawia się także określenie *newpoor*, nowych biednych ludzi, którzy – mimo że pracują – znajdują się na skraju ubóstwa²⁵.

Współczesne społeczeństwo polskie nie jest wolne od takich zagrożeń. Należy także zauważyć, że wśród dokonanych podziałów problemów istnieje spora grupa, którą można nazwać problemami społecznymi, chociaż wymienić można wiele zjawisk, które w dużej części, w zależności od przyjętej teorii socjologicznej, traktować można jako zjawiska patologiczne, zjawiska dezorganizacyjne czy dewiacyjne. Wśród tak rozumianych problemów społecznych wymienić można między innymi:²⁶

1. **Dysfunkcję rodziny**, w tym: problemy rodzin przestępczych i uciążliwych społecznie, rodzin alkoholowych i narkomańskich, rozwody i związane z nimi problemy rodzin niepełnych, sieroctwa społecznego, przestępstwa przeciwko rodzinie, przemoc w rodzinie i wynikające stąd upośledzenia zdrowotne w wyniku zaniedbań opiekuńczych, obniżone aspiracje życiowe czy frustracje i apatia.
2. **Problemy alkoholowe**, w tym: wzrost spożycia alkoholu w społeczeństwie, wzrost liczby osób uzależnionych od alkoholu i nadużywających alkoholu, wzrost populacji dzieci i młodzieży używających alkoholu, zachorowalność i śmiertelność z powodu nadużywania alkoholu, zachorowalność na różnorodne choroby osób współuzależnionych, przestępczość w związku z alkoholem.
3. **Problemy narkomani**, w tym między innymi: zwiększenie się liczby osób uzależnionych od narkotyków, wzrost populacji dzieci i młodzieży używającej narkotyków, zachorowalność i śmiertelność z powodu nadużywania narkotyków, zmiany obyczajów związanych z narkomanią, w tym narkomania na wsi i w małych miastach, przestępczość związana z narkotykami, przemyt narkotyków, powstanie narkobiznesu.
4. **Zaburzenia w stosunkach międzyludzkich**, w tym: nieżyczliwość, nietolerancja, obojętność, egoizm, brak poszanowania dla porządku publicznego, kradzieże, wandalizm, nieprzestrzeganie przepisów prawa, obyczajów, urzeczowienie stosunków międzyludzkich.

²⁵ M. Leszczyński, *Bezpieczeństwo społeczne a bezpieczeństwo państwa*, Wydawnictwo Uniwersytetu Humanistyczno-Przyrodniczego Jana Kochanowskiego, Kielce 2009, s. 38–39.

²⁶ E. Moczuk, K. Bajda, *Problemy i zjawiska patologiczne w społeczeństwie tradycyjnym i nowoczesnym. Studium socjologiczno-kryminologiczne*, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2016, s. 137–140.

5. **Problemy przestępczości**, w tym: nasilenie przestępczości według rodzajów popełnianych przestępstw (w tym przeciwko mieniu, życiu i zdrowiu), skala zjawiska przestępczości osób dorosłych oraz osób nieletnich, skala recydywy, pojawienie się nowych rodzajów przestępczości, w tym przestępczości zorganizowanej, gospodarczej, terrorystycznej, politycznej.
6. **Patologia funkcjonowania instytucji**, w tym: naruszanie zasad praworządności i sprawiedliwości, nadużywanie władzy, karierowiczostwo, łapówkarstwo, indoktrynacja, manipulowanie informacją (wykorzystywanie prasy, radia i telewizji do indoktrynacji).
7. **Patologia systemów zasilanych przez budżet**, w tym: niezadowolający stan bezpieczeństwa publicznego, dysfunkcja systemów ochrony zdrowia, edukacji, kultury, rekreacji, mieszkalnictwa, zabezpieczenia społecznego, patologia polityki finansowej i podatkowej, wykorzystywanie luk w prawie, przestępczość skierowana przeciwko bezpieczeństwu wewnętrznemu państwa.
8. **Patologia pracy**, w tym: skala bezrobocia jako marnotrawstwa wiedzy i kwalifikacji, zaburzenia sfery wynagrodzenia, zaniedbania bezpieczeństwa i higieny pracy (wypadki przy pracy), zaburzenia w strukturze zatrudnienia.
9. **Patologia struktur ludności**, w tym: deformacje struktury demograficznej, zwiększanie się populacji osób w wieku poprodukcyjnym, deformacje struktury społecznej, wzrost liczby osób w warstwach niższych, ubożenie społeczeństwa, emigracje z powodów ekonomicznych, deformacje struktury zawodowej, wzrost bezrobocia.
10. **Patologia warunków życia ludności**, w tym: zasięg sfer niedostatku i ubóstwa, malejąca rola społecznych funduszy spożycia, zachwiana struktura wydatków indywidualnych na ochronę zdrowia, kulturę, oświatę, naukę i rekreację, warunki mieszkaniowe i sytuacja mieszkaniowa społeczeństwa, stan infrastruktury społecznej, warunki życia emerytów i osób niepełnosprawnych, niedostateczna opieka nad dziećmi i młodzieżą, bilans czasu pracy i czasu wolnego.
11. **Patologia środowiska naturalnego człowieka**, w tym: zanieczyszczenie środowiska naturalnego, przede wszystkim gleby, wody, powietrza, skażenie żywności, uchemicznienie żywności, stan sanitarny ludności, skażenia środowiska psychicznego, w tym hałas, wibracje, promieniowanie, zatłoczenie, konflikty.
12. **Dysfunkcja przestrzeni**, w tym: patologia procesów urbanizacji, przestrzeni mieszkalnej, dysproporcje w sieci infrastruktury społecznej i technicznej, wpływ ludności z określonych terenów, powstawanie obszarów depresji społecznej w wyniku kumulacji zagrożeń cywilizacyjnych, zagrożenia związane z klęskami żywiołowymi.

- 13. Zagrożenia stanu zdrowia**, w tym: skrócenie się przeciętnej długości życia, umieralność, zachorowalność, zgony, umieralność niemowląt, poronienia, nadumieralność mężczyzn, wzrost liczby samobójstw i usiłowań samobójczych, wskaźniki zachorowań na choroby cywilizacyjne, udział osób o ograniczeniach zdrowotnych w ogólnej populacji.
- 14. Dewiacje seksualne**, w tym: skala zjawiska pornografii, a szczególnie pornografii dziecięcej i homoseksualnej, zjawisko prostytutki luksusowej, lokalowej, ulicznej, okazjonalnej, tirowej i jumackiej, a także homoseksualnej wśród dorosłych i nieletnich, wzrost liczby agencji towarzyskich i salonów masażu jako zakamuflowanych form usług prostytucyjnych, wzrost ilości różnorodnych dewiacji seksualnych oraz propagowanie ich jako zachowań „normalnych”, wzrost ilości osób zakażonych wirusem HIV i chorych na AIDS.
- 15. Problemy sekt i subkultur młodzieżowych**, w tym: rodzaje sekt, przyczyny uczestnictwa w sektach, skutki uczestnictwa w sektach, stosunek do sekt instytucji państwowych, rodzaje subkultur młodzieżowych, przyczyny uczestnictwa w subkulturach młodzieżowych, związek między uczestniczeniem w subkulturach młodzieżowych a przestępczością.
- 16. Problemy uzależnień behawioralnych**, w tym: tak zwane nowe uzależnienia, jak uzależnienie od hazardu, zakupów, Internetu, seksu, mass mediów, telefonu komórkowego, jedzenia, problemy cyberświata, w tym infoholizm, problematyczne używanie Internetu, uzależnienie od technologii, a także cyberprzestępczość i inne zjawiska.

Inną klasyfikację dysfunkcyjnych zjawisk społecznych wymieniają A. Nowak i E. Wysocka, które wskazują na istnienie takich zjawisk, jak:²⁷

1. Zjawiska kryzysowe, które są przyczyną i podstawą zjawisk patologicznych, a także powodujące nasilanie się takich zjawisk.
2. Zagrożenia dla otoczenia przyrodniczego człowieka, co związane jest ze zbytnim eksploatowaniem środowiska naturalnego.
3. Zagrożenia bezpieczeństwa dotyczące zarówno przestępczości, jak i innych zjawisk w skali regionalnej lub międzynarodowej.
4. Konflikty o różnym charakterze wynikające ze sprzeczności, a powodujące powstawanie nowych konfliktów w wymiarze społecznym, ekonomicznym, kulturowym itp.

Jeszcze inne zjawiska wymienia S.P. Zakrzewski, który wyróżnia dziesięć grup zjawisk patologicznych, w ramach których omawia 41 różnorodnych zjawisk, w tym:²⁸

²⁷ A. Nowak, E. Wysocka, *Problemy i zagrożenia społeczne we współczesnym świecie. Elementy patologii społecznej i kryminologii*, Wydawnictwo Śląsk, Katowice 2001, s. 19–20.

²⁸ S.P. Zakrzewski, *Zjawiska patologii społecznej. Przyczyny – przebieg – skutki*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Adama Mickiewicza, Poznań 2012, s. 43–330.

1. Patologie w środowisku pracy, a w ich ramach: pracoholizm, mobbing, molestowanie seksualne, dyskryminacja w pracy, wypalenie zawodowe.
2. Patologie niedostatku, w tym: bezrobocie, bezdomność, ubóstwo, żebractwo.
3. Patologie małżeństwa i rodziny, w tym: rozwód, separacja, kazirodztwo, przemoc w rodzinie.
4. Patologie życia seksualnego, w tym: dewiacje seksualne, gwałt, pornografia, prostytutka, seksuolizm.
5. Patologie samoniszczenia, w tym: uzależnienia klasyczne, alkoholizm, narkomania, nikotynizm.
6. Patologie niszczenia ciała, w tym: samoagresja, bigoreksja, piercing, tatuowanie.
7. Patologie odżywiania, w tym: anoreksja, bulimia, otyłość, zespół kompulsywnego objadania się.
8. Patologie uzależnień od czynności, w tym: hazard, uzależnienie od gier komputerowych, uzależnienie od Internetu, zakupoholizm.
9. Patologie śmierci, w tym: aborcja, eutanazja, samobójstwo.
10. Patologie młodzieżowe, w tym: subkultury młodzieżowe, hip-hopowcy, szalikowcy, satanizm jako sekta i subkultura.

Jednak wymienione zjawiska nie obejmują swym zakresem nawet części zachowań które mogą być traktowane jako dysfunkcjonalne, tym bardziej, że współczesne, XXI-wieczne, społeczeństwo wytworzyło całkiem nowe zachowania, których nie było wcześniej, takie jak zachowania świadczące o uzależnieniu behawioralnym, w tym między innymi uzależnienie od hazardu, od seksu, od zakupów, od mass mediów, od Internetu, od modyfikacji wyglądu swego ciała, od opalania się, od napojów energetyzujących, od suplementów diety, od adrenaliny, od zbierania niepotrzebnych rzeczy²⁹. Podobnie jest z zachowaniami o charakterze antyspołecznym, takimi jak:

- a) stosowanie agresji i przemocy wobec rodziny,
- b) przejawianie zachowań agresywnych w miejscach publicznych, w tym bójki, niszczenie mienia, zastraszanie innych osób,
- c) akty wandalizmu, używanie narkotyków, ucieczki,
- d) dokonywanie samouszkodzeń i aktów autoagresji, w tym samobójstw,
- e) przynależność do gangów³⁰.

Można zatem zauważyć, że zagrożenia społeczne są ze swej natury bardzo niedookreślone, niejasne, zmienne. Można więc mówić, że zagrożenia znane po-

²⁹ Więcej na ten temat: E. Moczuk, M.Z. Jędrzejko, *Uzależnienia behawioralne we współczesnym społeczeństwie polskim. Ujęcie socjologiczne* [w:] *Uzależnienia behawioralne. Wybrane aspekty*, red. M.Z. Jędrzejko, M. Kowalski, B.P. Rosik, Wydawnictwo ASPRA-JR, Warszawa 2015, s. 31–56.

³⁰ Patrz: M. Noszczyk-Bernasiewicz, *Demoralizacja i czyny karalne wśród nieletnich – dynamika i rozmiary*, „Resocjalizacja Polska” 2016, nr 11, s. 155.

wszechnie i postrzegane jako zagrażające jednostce lub społeczeństwu mogą być traktowane inaczej niż zagrożenia nieznane, mogące potencjalnie wystąpić, ale nie mające jeszcze miejsca w społeczeństwie. Jednak znajomość istniejących zagrożeń wpływa na to, jak będą zachowywać się wobec nich ludzie, w jaki sposób będą mogli się przed nimi bronić, a także czy zdołają przygotować się na czas, gdy nastąpi sytuacja kryzysowa. Ze społecznego punktu widzenia zagrożenia społeczne winny być tak samo rozpatrywane jak zjawiska, które są przedmiotem ustawy o zarządzaniu kryzysowym. Takie socjologiczne ujmowanie zagadnień pozwala zwrócić uwagę na to, że niektóre zjawiska społeczne, które są bardzo niebezpieczne z punktu widzenia społecznego, nie zawsze są traktowane z właściwym zainteresowaniem³¹.

Zagrożenia internetowe jako istotny problem społeczny

Obok świata społecznego istnieje świat wirtualny tworzący nową rzeczywistość mającą wpływ na zachowania człowieka, które z kolei generują nowe zagrożenia o charakterze społecznym. M.Z. Jędrzejko i A. Taper wskazują, że:

jeśli przyjmujemy [...], że człowiek skazany jest na rozwój, [...] to niemal automatycznie uznamy, że do tego rozwoju potrzebne są określone czynniki, warunki, narzędzia i metody. Zauważymy też szybko, że w ciągu swoich długich dziejów człowiek tworzył lub odkrywał kolejne dzieła, siły i techniki, dzięki którym jego życie stawało się łatwiejsze, dłuższe i przyjemniejsze [...]. Tym samym dostrzegamy, jak bardzo rozwojowy jest kierunek działań człowieka prowadzący go do poszerzania zakresu wiedzy, obszarów poznania, wydłużania życia, zwiększania szybkości transmisji danych i liczby cyfrowych kanałów telewizyjnych, nowoczesnego rolnictwa i mechatroniki. W wyniku dynamicznego rozwoju nauki staliśmy się najbardziej kreatywnym i najbardziej agresywnym gatunkiem na Ziemi – to człowiek wymyślił hejt, to on go używa i on [...] ponosi jego konsekwencje³².

Ci sami autorzy dalej twierdzą, że tempo zmian w dziedzinie technologii cyfrowych i cyberprzestrzeni jest ogromne, a jednocześnie przybywa liczba użytkowników sieci. Jednak istnieją takie sfery cyberświata, które mają nie tylko zasięg globalny, ale które mają istotny wpływ na każdą jednostkę na kuli ziemskiej. Są wśród nich:³³

³¹ E. Moczek, *Perspektywy badawcze zarządzania kryzysowego – ujęcie socjologiczne* [w:] *Rola i znaczenie zarządzania kryzysowego w systemie bezpieczeństwa państwa*, red. E. Ura, S. Pieprzny, J. Jedynak, Wydawnictwo Małopolskiej Szkoły Wyższej w Tarnowie i Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2013, s. 72–73.

³² M.Z. Jędrzejko, A. Taper, *Wielka sieć – fenomen zjawiska i jego wielowymiarowe wpływy. 22 fakty na XXI wiek* [w:] *Cyfrowe dzieci. Zjawisko – uwarunkowania – kluczowe zagadnienia. Ujęcie socjopedagogiczne*, red. S. Bębas, M.Z. Jędrzejko, K. Kasprzak, A. Szwedzik, A. Taper, Wydawnictwo Centrum Profilaktyki Społecznej, Warszawa–Milanówek 2017, s. 107.

³³ Tamże, s. 107–130.

1. Telewizja, szczególnie satelitarna o zasięgu globalnym, z setkami kanałów informacyjnych, rozrywkowych, filmowych.
2. Reklama w sieci „zalewająca” każdego użytkownika Internetu.
3. Tabletyzacja świata, czyli użytkowników przenośnych urządzeń informacyjnych.
4. Zwiększanie dostępności Internetu dla każdego użytkownika poprzez obniżkę cen za urządzenia cyfrowe i niskie opłaty abonamentowe.
5. Zwiększanie możliwości Internetu, czyli możliwość przesyłania jeszcze większej niż dotychczas ilości informacji w jednostce czasu.
6. Pojawienie się urządzeń skierowanych do najmłodszych użytkowników, w tym komputerów personalnych dla dzieci w wieku 5–6 lat.
7. Wykorzystywanie możliwości smartfonów.
8. Pojawienie się e-booków zastępujących tradycyjne książki.
9. Zagrożenie cyberprzestępczością.
10. Sprzedaż towarów przez Internet.
11. Publikacja filmów na *YouTube*.
12. Rekordowa liczba użytkowników *Facebooka*.
13. Istnienie sieci społecznościowych (*social networking*).
14. Technopolizacja, czyli zalew wszelkiego rodzaju danych i informacji w Internecie.
15. „Gonitwa” za coraz nowszymi generacjami urządzeń cyfrowych.
16. Tworzenie i reklamowanie się biznesu w cyberprzestrzeni
17. E-mail i SMS jako podstawowa forma kontaktu między ludźmi.
18. Zwiększanie się czasu spędzanego w Internecie przez użytkowników.
19. Grywalizacja, czyli nowy sposób uczenia się z zastosowaniem zasad znanych z gier komputerowych.
20. Edukacja oparta na wiedzy wykorzystująca innowacyjne rozwiązania technologiczne.
21. Względna anonimowość w sieci skutkująca większą agresją słowną w sieci.
22. Wykorzystanie cyberprzestrzeni do totalnej inwigilacji obywateli.

Zagrożenia społeczne w cyberprzestrzeni związane są z tym, że społeczności w niej funkcjonujące są sieciami więzi międzyludzkich, które są źródłem życia towarzyskiego, wsparcia, informacji, poczucia przynależności i tożsamości społecznej³⁴, a ponadto wskutek anonimowości ludzie mogą być skłonni do ujawniania skrytych, głębszych stron swojej osobowości, a kontakty internetowe mogą ich skłonić do szczerości³⁵.

³⁴ P. Siuda, *Społeczności wirtualne. O wspólnotowości w społeczeństwie sieciowym* [w:] *Oblicza Internetu. Internet w przestrzeni komunikacyjnej XXI wieku*, red. M. Sokołowski, Wydawnictwo Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Elblągu, Elbląg 2006, s. 184.

³⁵ Patrz: B. Wellman, M. Gulia, *Net Surfers Don't Ride Alone: Virtual Communities as Communities*, University of Toronto, Toronto 1997, s. 5.

Cyberprzestrzeń tworzy więc nowe typy więzi społecznych. Jak twierdzi M. Castells, współczesne więzi mają charakter sieciowy, gdyż ludzie, organizując swoje interakcje sieciowo, kierują się bardziej poczuciem podobieństwa niż bliskością przestrzenną. Więzi te „nakładają się” na więzi pierwotne będące domeną rodzin i społeczności lokalnych, a także na więzi wtórne będące domeną stowarzyszeń³⁶.

A zatem mimo istnienia znaczącej liczby zagrożeń społecznych nie można mówić, że państwo tworzy jednolity system zarządzania kryzysowego w tym zakresie. W zasadzie można stwierdzić, że podejmowane są jednostkowe lub też specyficzne dla danego zjawiska społeczne działania mające na celu zmarginalizowanie lub wyeliminowanie niektórych zjawisk niekorzystnych dla danego społeczeństwa. Jednak są to działania podejmowane specyficznie, dla każdego zjawiska oddzielnie, często w sposób niezbyt skoordynowany z innymi działaniami. Stąd też problemy te mogą się nasilać niespodziewanie albo rozwijać niedostrzegane i pojawić się w najbardziej nieodpowiednim momencie.

Lokalna polityka miasta Tarnowa wobec problemów społecznych, w tym zagrożeń internetowych dzieci i młodzieży

Zjawiska uzależnienia od Internetu oraz inne niebezpieczeństwa czyhające w cyberprzestrzeni, zwłaszcza na dzieci i młodzież, ale także dorosłych, wymagają jednoczesnego działania wielu wyspecjalizowanych służb. Aby skutecznie przeciwdziałać problemom uzależnień, konieczne jest prowadzenie działań związanych z profilaktyką. W przypadku Tarnowa działania te wyznaczane są w ramach Gminnego Programu Profilaktyki, Rozwiązywania Problemów Alkoholowych i Przeciwdziałania Narkomanii, opracowanego na poszczególne lata, a ich inicjowanie w obszarze uzależnień należy do Wydziału Zdrowia i Polityki Społecznej Urzędu Miasta Tarnowa. Program, zgodnie z ustawowym umocowaniem, ma charakter dokumentu rocznego, w związku z tym szereg zadań w nim zawartych stanowi rozwinięcie i kontynuację działań podejmowanych w latach poprzednich. Wskazuje również planowane długofalowe, wielostronne i skoordynowane działania z tego zakresu oraz podmioty odpowiedzialne za ich realizację. Koordynatorem zadań realizowanych w ramach Gminnego Programu Profilaktyki, Rozwiązywania Problemów Alkoholowych i Przeciwdziałania Narkomanii jest prezydent miasta Tarnowa. Przy realizacji zadań Programu prezydent współpracuje z instytucjami, organizacjami pozarządowymi i osobami fizycznymi działającymi w obsza-

³⁶ M. Castells, *Galaktyka Internetu: refleksje nad Internetem, biznesem i społeczeństwem*, Wydawnictwo Rebis, Poznań 2003, s. 145–149.

rze rozwiązywania problemów alkoholowych, narkomanii i przemocy mającymi w swojej ofercie szeroki wachlarz działań specjalistycznych, pomocowych, jak i oddziaływań profilaktycznych kształtujących pozytywne postawy i wartości.

W ramach realizacji ww. Programu dokonuje się cyklicznie tzw. Diagnozy lokalnych problemów społecznych mieszkańców miasta Tarnowa. W celu opracowania diagnozy zagrożeń społecznych na terenie Tarnowa przeprowadza się anonimowe badania ankietowe, które obejmują dorosłych mieszkańców oraz uczniów. Uzyskane wyniki dają możliwość poznania problemów oraz zagrożeń społecznych występujących na terenie tego miasta wśród różnych grup wiekowych, w szczególności:

- rodzajów problemów i zagrożeń społecznych, które występują w różnych grupach wiekowych mieszkańców miasta Tarnowa – przede wszystkich: alkoholizm, narkomania, dopalacze, agresja, przemoc, cyberprzemoc oraz uzależnienie od Internetu;
- skali rozpowszechnienia tych problemów oraz zagrożeń na terenie miasta Tarnowa, a także postaw mieszkańców wobec nich;
- wiedzy na temat instytucji świadczących pomoc społeczną w zakresie radzenia sobie z problemem nadużywania alkoholu oraz przemocą w rodzinie.

Zapisy Gminnego Programu Profilaktyki, Rozwiązywania Problemów Alkoholowych i Przeciwdziałania Narkomanii dla Miasta Tarnowa na 2020 r. nawiązują do:

- Narodowego Programu Zdrowia na lata 2016–2020; cel operacyjny 2: Profilaktyka i rozwiązywanie problemów związanych z używaniem substancji psychoaktywnych, uzależnieniami behawioralnymi i innymi zachowaniami ryzykownymi;
- Programu Przeciwdziałania Narkomanii oraz pkt 3. Krajowego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych³⁷,
- Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Tarnowa na lata 2017–2020³⁸; cel strategiczny 6: Rozbudowa systemu bezpieczeństwa publicznego, przeciwdziałanie zjawiskom patologii społecznej, w tym w szczególności przemocy.

Zróznicowany dobór próby do badań pozwala na pogłębienie wiedzy o badanych zjawiskach związanych z zagrożeniami społecznymi na terenie miasta i zebranie informacji oraz opinii z różnych środowisk mieszkańców. Uzyskane wyniki badań pozwalają na diagnozę problemów społecznych na terenie Tarnowa, oszacowanie ich skali oraz charakterystykę. Opracowana metodologia zmierzająca do diagnozy występowania i natężenia powyższych problemów na terenie miasta, pozwala na lepszą identyfikację występującego problemu społecznego, czego efektem końcowym jest opracowanie wyników w formie raportu oraz

³⁷ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 4 sierpnia 2016 r. w sprawie Narodowego Programu Zdrowia na lata 2016–2020 (Dz.U. 2016 r., poz. 1492).

³⁸ Uchwała nr XXXIV/344/2017 Rady Miejskiej w Tarnowie z dnia 26 stycznia 2017 r.

sporządzenie rekomendacji względem dalszych działań prewencyjnych prowadzonych przez miasto. Zawarte w raporcie wnioski i rekomendacje służą tworzeniu różnego rodzaju programów pomocowych mających na celu poprawę sytuacji na terenie miasta, w tym jakości życia jego mieszkańców.

Z udostępnionego na stronie www.tarnow.pl raportu z badań³⁹ wynika, że oprócz problemów dotyczących spożywania alkoholu oraz zażywania substancji psychoaktywnych wśród uczniów tarnowskich szkół zauważalny jest również problem cyberprzemocy i zagrożeń internetowych. W celu zapobiegania tym zjawiskom na terenie Tarnowa podejmowane są działania profilaktyczne skierowane do mieszkańców miasta, w szczególności do dzieci i młodzieży. Prowadzona jest działalność profilaktyczna i edukacyjna na terenie szkół, która jest adekwatna do problemów społecznych, wynikających ze wspomnianej Diagnozy lokalnych problemów społecznych mieszkańców miasta Tarnowa.

Gmina Miasta Tarnowa corocznie wspiera rodziców w ich zadaniach i funkcjach wychowawczych, m.in. zlecając do realizacji programy i szkolenia profilaktyczne, przy uwzględnieniu zapotrzebowań zgłoszonych przez tarnowskie szkoły. Podstawą realizacji tych działań jest szeroka współpraca instytucji pomocy profesjonalnej i organizacji pozarządowych działających w Tarnowie. Mają one w swojej ofercie bogaty wachlarz działań specjalistycznych, pomocowych, jak i oddziaływań profilaktycznych kształtujących pozytywne postawy i wartości szczególnie wśród dzieci i młodzieży.

Z uwagi na dynamicznie rozwijający się rynek programów profilaktycznych mających różną jakość Gmina Miasta Tarnowa obliguje szkoły do realizacji programów profilaktycznych rekomendowanych przez wszystkie instytucje odpowiedzialne za wdrażanie systemu rekomendacji (Krajowe Biuro ds. Przeciwdziałania Narkomanii, Ośrodek Rozwoju Edukacji, Instytut Psychiatrii i Neurologii, Państwową Agencję Rozwiązywania Problemów Alkoholowych). System rekomendowania programów ma przede wszystkim podnieść jakość programów profilaktycznych i promocji zdrowia psychicznego, upowszechnić sprawdzone programy/szkolenia profilaktyczne oraz spopularyzować wiedzę na temat skutecznych strategii profilaktyki i metod konstruowania programów⁴⁰.

Ważnym elementem działalności profilaktycznej miasta Tarnowa jest organizacja i udział w kampaniach profilaktyczno-edukacyjnych skierowanych w szczególności do młodzieży 7–8 klas szkół podstawowych i szkół ponadpodstawowych dotyczących zachowań ryzykownych u dzieci i młodzieży, przeciwdziałania uza-

³⁹ <http://www.tarnow.pl/Miasto/Dla-mieszkanca/Polityka-spoieczna-i-zdrowie/Pomoc-Spoleczna/Pomocuzalezniwym-i-wspoluzalezniwym-od-alkoholu-i-narkotykow-oraz-profilaktyka>

⁴⁰ <http://www.tarnow.pl/Miasto/Dla-mieszkanca/Polityka-spoieczna-i-zdrowie/Pomoc-Spoleczna/Pomocuzalezniwym-i-wspoluzalezniwym-od-alkoholu-i-narkotykow-oraz-profilaktyka>

leżnieniom chemicznym, behawioralnym oraz przemocy rówieśniczej. Ponadto prowadzone jest poradnictwo prawne i wsparcie terapeutyczne dla osób, które na skutek różnego rodzaju problemów wychowawczych, zaburzeń emocjonalnych, uzależnienia własnego lub bliskiej osoby potrzebują i oczekują wsparcia oraz kompleksowej pomocy instytucjonalnej. Dotychczasowe działania podejmowane w tym zakresie świadczą o dużym zainteresowaniu tą formą pomocy.

W działających na terenie Tarnowa punktach konsultacyjnych, poradniach, telefonach zaufania pełniący dyżury specjaliści z zakresu psychoterapii, terapii uzależnień i prawa oferują mieszkańcom pomoc w postaci m.in. udzielania porad w zakresie uzależnień, świadczenia pomocy prawnej z zakresu prawa rodzinnego, prawa pracy i ubezpieczeń społecznych, pomocy terapeutycznej i poradnictwa psychologicznego, udzielania wsparcia po zakończonym leczeniu odwykowym, motywowania i wskazywania placówki, w której można podjąć leczenie. W ramach powyższych form pomocy we wszystkich działających na terenie Tarnowa poradniach, punktach konsultacyjnych, telefonach zaufania i innych formach wsparcia prowadzonych przez organizacje pozarządowe udzielane są porady i konsultacje.

W Tarnowie funkcjonuje Ośrodek Leczenia Uzależnień i Współuzależnienia oraz wiele organizacji i stowarzyszeń, które działają w obszarze pomocy osobom uzależnionym, współuzależnionym i doświadczającym przemocy ze strony bliskich osób, co sprawia, że dostępność informacyjna i terapeutyczna jest bardzo duża. Ponadto od wielu lat na terenie miasta pomoc osobom z problemami świadczy Specjalistyczna Poradnia Profilaktyczno-Terapeutyczna, w której wsparcie mogą uzyskać uczniowie tarnowskich szkół, ich rodzice oraz nauczyciele zatrudnieni w tarnowskich placówkach.

Jednym z ważniejszych podmiotów lokalnej polityki, inicjatorem działań z zakresu profilaktyki i rozwiązywania problemów uzależnień podejmowanych na poziomie lokalnym jest Poradnia Specjalistyczna ARKA. Tutaj specjaliści pełnią dyżury dla rodziców i nastolatków, w ramach których prowadzone są konsultacje, poradnictwo i psychoedukacja dotyczące m.in. ryzykownego i dysfunkcjonalnego korzystania z mediów elektronicznych i Internetu. Przygotowywane są również materiały psychoprofilaktyczne dotyczące optymalnego korzystania z mediów elektronicznych i Internetu, które są zamieszczane w sieci. Prowadzone są spotkania psychoedukacyjne dla rodziców, opiekunów, dzieci i młodzieży z zakresu profilaktyki uzależnień behawioralnych. Poradnia współpracuje m.in. z Urzędem Miasta Tarnowa.

W podejmowanych działaniach profilaktycznych na terenie miasta Tarnowa dużą rolę odgrywa także Komenda Miejska Policji w Tarnowie. Funkcjonariusze, głównie z Zespołu ds. Nietletnich i Patologii Wydziału Prewencji Komendy Miejskiej Policji w Tarnowie, w ramach działań profilaktycznych prowadzą w pla-

cówkach oświatowych spotkania z dziećmi, młodzieżą, nauczycielami oraz rodzicami. Działania profilaktyczne Komendy Miejskiej Policji w Tarnowie dotyczą głównie bezpiecznych zachowań wśród najmłodszych, odpowiedzialności osób nieletnich, patologii społecznych, takich jak alkoholizm, narkomania, przemoc w rodzinie. Dużym zainteresowaniem ze strony odbiorców cieszy się tematyka dotycząca zagrożeń w sieci i ich konsekwencji prawnych. Debaty w placówkach oświatowych realizowane są w ramach spotkań z uczniami, szkoleń rad pedagogicznych i zebrań z rodzicami. W aspekcie rozwiązywania problemów związanych z zagrożeniami w sieci tarnowska Policja na co dzień współpracuje przede wszystkim z placówkami oświatowymi na terenie miasta i powiatu. Od 2013 roku na swoim terenie realizuje program „Zagrożenie w sieci, profilaktyka, reagowanie”. Program został opracowany przez Komendę Wojewódzką Policji w Krakowie wspólnie z Urzędem Marszałkowskim. Na początku realizacji był on skierowany do uczniów klas: IV, V, VI, ich rodziców oraz nauczycieli. W związku ze wzrostem zagrożeń i dużym zainteresowaniem ze strony placówek oświatowych program obecnie realizowany jest w szkołach podstawowych i średnich.

W prowadzeniu działalności psychoedukacyjnej i profilaktycznej urząd miasta podejmuje współpracę z instruktorami terapii uzależnień, profilaktykami i prawnikami świadczącymi usługi na zlecenie. Współpracuje też z organizacjami pozarządowymi. Na terenie miasta organizowane są warsztaty kompetencji rodzicielskich, szkolenia, konferencje, seminaria dla różnych grup zawodowych pracujących w systemie obejmującym patologie i niedostosowanie społeczne, pomocy dzieciom, młodzieży, rodzinom i osobom z problemem uzależnień, w tym behawioralnych, a także w systemie przeciwdziałania przemocy.

Kolejną placówką w Tarnowie, w której można uzyskać pomoc w zakresie uzależnień, w tym także behawioralnych, jest Tarnowski Ośrodek Interwencji Kryzysowej i Wsparcia Ofiar Przemocy. Jest to organizacja pozarządowa działająca całodobowo. Kadre stanowią m.in. psychologowie, pedagodzy, socjologowie, którzy świadczą specjalistyczną pomoc dorosłym, jak i osobom młodszym. Wśród podmiotów polityki społecznej odgrywających kluczową rolę w realizacji zadań w zakresie pomocy społecznej jest Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Tarnowie. Praca, jaką wykonują przede wszystkim pracownicy socjalni i asystenci rodziny, dotyczy społecznego funkcjonowania jednostki, grupy i środowiska społecznego znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej. Nie mogą zatem pozostać obojętni wobec nowych problemów społecznych, jak zagrożenia generowane przez cyberprzestrzeń.

Ponadto na terenie Tarnowa funkcjonują placówki wsparcia dziennego, opiekuńczo-wychowawcze i kulturalne. Prowadzone są zajęcia w świetlicach profilaktyczno-wychowawczych, zwłaszcza dla dzieci z rodzin dysfunkcyjnych.

Analiza wywiadów pogłębionych w kontekście internetowych zachowań dysfunkcyjnych dzieci i młodzieży

Z dokonanej analizy wywiadów pogłębionych zamieszczonych w artykule wynika, że na terenie miasta Tarnowa jest dostrzegalny problem cyberprzestępczości i uzależnień internetowych. Przyczyn internetowych zachowań dysfunkcyjnych u dzieci i młodzieży należy według naszych rozmówców doszukiwać się w różnych obszarach funkcjonowania człowieka:

Najważniejsze są czynniki psychologiczno-biologiczne, np.: pobudzanie układu dopaminergicznego w wyniku aktywności z wykorzystaniem UTC (urządzeń technologii cyfrowej) (dot. uzależnień behawioralnych) lub efekt odhamowania czy efekt kabiny pilota (w przypadku cyberprzemocy). Ważny jest też niekontrolowany dostęp do treści, nadmierny czas korzystania z UTC i brak umiejętności bezpiecznego korzystania z sieci (IDI nr 3).

Z kolei inny respondent uważa, że:

najwięcej negatywnych zachowań w sieci wynika z tzw. „poczucia anonimowości”, łatwiej kogoś ośmieszyć, skrytykować, poniżyć, nie widząc jego reakcji, ale również mając złudne poczucie, że w tym gąszczu osób nikt nie wie, kim tak naprawdę jestem. Kolejnym powodem może być łatwa dostępność do Internetu oraz wszystkich informacji, tych pozytywnych i tych negatywnych, a co za tym idzie, brak kontroli ze strony rodziców, opiekunów prawnych nad tym, co ich pociechy robią w sieci (IDI nr 1).

Podobną opinię wyraził inny respondent, który uważa, że:

dysfunkcyjne zachowania dzieci i młodzieży związane z korzystaniem z Internetu spowodowane są wieloma czynnikami, a najważniejsze z nich to:

- brak jasnych i stałych zasad dotyczących korzystania z mediów i Internetu,
- duża ilość łatwo dostępnych w Internecie i równocześnie atrakcyjnych dla dzieci i młodzieży treści, które powodują szybkie uzależnianie się od korzystania z nich; znaczącym czynnikiem w powstawaniu uzależnienia jest na tym etapie rozwoju niedojrzałość OUN (ośrodkowego układu nerwowego);
- potrzeba akceptacji przez grupę rówieśniczą, co obecnie bardzo często wiąże się z określonymi rodzajami aktywności w Internecie, które nierzadko przybierają formę patologiczną,
- brak umiejętności krytycznej oceny treści występujących w Internecie, co spowodowane jest nieukształtowanym jeszcze aparatem poznawczym i niedojrzałą strukturą osobowości (IDI nr 2).

Przyjąć należy zatem, że głównymi przyczynami występowania internetowych zachowań dysfunkcyjnych u dzieci i młodzieży jest niekontrolowany dostęp do treści zarówno tych pozytywnych, jak i negatywnych, nadmierny czas poświęcony aktywności UTC oraz brak zasad i umiejętności bezpiecznego korzystania z sieci. Ponadto jako zasadniczy powód respondenci wskazywali na poczucie anonimowości, atrakcyjność dostępnych treści, aktywność – nierzad-

ko patologiczną – wynikającą z potrzeby akceptacji ze strony rówieśników, jak również brak kontroli rodziców lub opiekunów prawnych nad tym, co robią ich podopieczni w sieci.

Na pytanie co uważa Pan/i za pozytywny aspekt działalności instytucji/ podmiotu, w której pracuje (współpracuje), w obszarze działań związanych z zagrożeniami internetowymi dzieci i młodzieży? – uzyskano następujące odpowiedzi:

- Rodzice i instytucje zaczynają dostrzegać problem, a w szczególności konieczność organizacji zasad korzystania z UTC.
- Instytucje, w tym również organy administracji terenowej (miasto, gmina), dostrzegają problem i podejmują przedsięwzięcia zmierzające do eliminacji bądź ograniczenia negatywnych zjawisk. Szczególnie aktywne są szkoły i placówki opiekuńczo-wychowawcze, które zabiegają o programy profilaktyczne o tej tematyce, a gminy coraz częściej finansują te przedsięwzięcia.
- Bardzo dobre i ważne działania podejmują instytucje państwowe i fundacje, np. KBPN, PARPA, Instytut Profilaktyki Zintegrowanej (IPZIN), Fundacja „Dajmy dzieciom siłę” (FDDS), Fundacja wspomagająca wychowanie „Archezja” i wiele innych. Instytucje te publikują materiały, w tym krótkie filmy profilaktyczne, które bezpłatnie lub za niewielką opłatą można wykorzystać. Są to materiały przeznaczone dla rodziców, pedagogów oraz specjalistów zajmujących się problematyką (IDI nr 3).

W nieco inny sposób odpowiedział na to pytanie kolejny respondent. Jego zdaniem:

Tarnowska Policja otwarta jest na szeroko podjętą profilaktykę. Przygotowując się do organizacji spotkań, każdorazowo analizuje się oczekiwania społeczne do istniejących zagrożeń. Przykładem pozytywnego aspektu działań profilaktycznych może być wychodzenie z danym tematem do coraz szerszego grona odbiorców, ale również szukanie innych metod niż prelekcja na przekazanie lub utrwalenie danych informacji (organizowanie konkursów wiedzy, konkursów plastycznych, przygotowywanie materiałów profilaktycznych itp.) (IDI nr 1).

Z kolei wypowiedź innego respondenta brzmiała następująco:

Działaniem wpisującym się w obszar działań związanych z zagrożeniami internetowymi dzieci i młodzieży było przeprowadzenie (w 2019 r. we współpracy z Fundacją Edukacji Zdrowotnej i Psychoterapii z Poznania) cyklu bezpłatnych webinarów o charakterze psychoedukacyjnym, w ramach których poruszana była m.in. tematyka dotycząca przemocy rówieśniczej, gier online, szkodliwych nawyków i walki z nimi, sposobów wyjścia z uzależnienia od pornografii. Dodatkowo możliwe były konsultacje online ze specjalistami prowadzącymi webinaria. W 2019 r. również we współpracy z FEZiP z Poznania wydana została przez Fundację Auxilium profilaktyczna gra karciana dla dzieci i młodzieży „Młodzi w Sieci”. Ponadto w ramach dyżurów w Poradni ARKA różnych specjalistów (psycholog, psychoterapeuta, terapeuta uzależnień, terapeuta rodzinny, duszpasterz) na bieżąco konsultowane są przypadki ryzykownego i dysfunkcjonalnego korzystania z Internetu przez dzieci i młodzież. W czasie izolacji związanej z zagrożeniem epidemią koronawirusa Fundacja Auxilium pro-

wadząca Poradnię Specjalistyczną ARKA utworzyła specjalną linię telefoniczną z dyżurami psychologów. Dzwoniąc na specjalny numer telepomocy psychologicznej rodzice, opiekunowie i nastolatki mogą uzyskać pomoc w sytuacji m.in. dysfunkcyjnego korzystania z mediów przez dzieci i młodzież przebywających w kwarantannie domowej (IDI nr 2).

W wypowiedziach respondentów można dopatrzeć się zmiany kierunków i intensyfikacji aktywności instytucji zajmujących się przedmiotową problematyką. Zwiększyła się świadomość występowania zachowań dysfunkcyjnych, którym potrzebę zapobiegania dostrzegają już nie tylko instytucje państwowe, fundacje i organy administracji terenowej, ale również coraz częściej rodzice i opiekunowie. W ramach działań sukcesywnie poszerzane jest audytorium programów profilaktycznych i kreatywnie dostosowywane są sposoby przekazu ich treści. Zdaniem jednego z respondentów zaangażowanie i doświadczenie osób, którym są dedykowane, oraz paradoksalnie większa dostępność do nowych technologii nie zaburzą kierunkowych działań poświęconych poruszonym zagadnieniom, nawet w czasie izolacji związanej z zagrożeniem epidemią koronawirusa.

Instytucje, podmioty polityki społecznej w swoich działaniach napotykają czasem na pewne przeszkody. Takie sytuacje występują również w przypadku realizacji zadań związanych z zachowaniami dysfunkcyjnymi dzieci i młodzieży. Najczęściej wymieniane problemy dotyczą sfery finansowej. Jeden z respondentów wskazuje na:

problemy finansowe niektórych podmiotów podejmujących działania profilaktyczne, brak pewnego źródła finansowania (IDI nr 3).

Ponadto wymieniony rozmówca zauważa, iż poważnym problemem jest:

zbyt małe zainteresowanie rodziców uczestnictwem w przedsięwzięciach profilaktycznych (prelekcje, konsultacje czy fora dla rodziców). Wśród rodziców panuje przekonanie, że np. prelekcje, pogadanki realizowane są z przymusu, że są słabej jakości i szkoda na nie czasu. Najniższa frekwencja jest wtedy, kiedy prelekcje są zapowiedziane (IDI nr 3).

Takiego samego zdania jest drugi respondent, który uznał, że:

przeszkody w ramach realizacji programu profilaktycznego to na pewno małe zainteresowanie problemem ze strony rodziców – rozwiązania brak. Najczęściej moment, kiedy rodzice chcą współpracować, to gdy ich pociecha jest ofiarą lub złamie prawo (IDI nr 1).

Zatem nie tylko czynnik finansowy utrudnia właściwą realizację zadań w kontekście zachowań dysfunkcyjnych dzieci i młodzieży, istotną przeszkodę stanowi też podejście rodziców i opiekunów traktujących działania zapobiegawcze jako przymus. Ich aktywność często przybiera właściwy wymiar dopiero w momencie złamania prawa przez dziecko lub wystąpienia czynnika wiktyimizacyjnego.

Kolejne pytanie skierowane do respondentów dotyczyło błędów wychowawczych w kontekście internetowych zachowań dysfunkcyjnych, jakie popełniają rodzice i opiekunowie młodych ludzi. Odpowiedzi respondentów były następujące:

- Zbyt wczesne udostępnianie dzieciom UTC.
- Brak określenia zasad korzystania z UTC w zakresie czasu, treści i bezpieczeństwa.
- Brak kontroli rodzicielskiej poprzez aplikacje, np. family link.
- Brak lub sporadyczne współdziałanie w korzystaniu z UTC.
- W przypadku określania zasad korzystania z UTC, np. w szkole czy w domu, przedmiotowe traktowanie dziecka uniemożliwiające zabranie głosu czy negocjację zasad (IDI nr 3).

Ponadto w ocenie innego respondenta podstawowym błędem rodziców jest:

nierozmawianie ze swoimi dziećmi o zagrożeniach, jakie niesie korzystanie z Internetu. Nie uczymy własnych dzieci zasad i norm prawidłowego „funkcjonowania w sieci – NETYKIETY”. Jako rodzice często mamy mniejszą wiedzę na temat Internetu niż nasze dzieci, jednak nie jest to żadne wytłumaczenie. Internet dla nas, rodziców, ma mnóstwo stron z radami, jak rozmawiać z dzieckiem, o czym, jak zabezpieczyć dowody popełnionego przestępstwa internetowego itp. (IDI nr 1).

Inny respondent uznał, że najpoważniejszymi błędami rodziców są:

- brak wprowadzenia przez rodziców/opiekunów jasnych i konsekwentnych zasad dotyczących korzystania z mediów elektronicznych i Internetu od samego początku, tzn. od momentu udostępnienia dziecku mediów i Internetu;
- lekceważenie przez rodziców i opiekunów zagrożeń internetowych, co często wynika z ich niewystarczającej i powierzchownej wiedzy na ten temat;
- traktowanie mediów elektronicznych jako skutecznego sposobu zajęcia dziecka, zwłaszcza młodszego (IDI nr 2).

Z wypowiedzi respondentów wynika, że istotnym czynnikiem w procesie kontroli zagrożeń wywołujących zachowania dysfunkcyjne jest pokoleniowy dysonans w zakresie wiedzy dotyczącej Internetu i nowoczesnych technologii. Deficyt rodziców i opiekunów w tym zakresie wpływa na brak zrozumienia istoty problemu, czyli zarówno potrzeb młodych ludzi wynikających z ewolucji, jak i czyhających pułapek. Zbyt wczesna inicjacja dzieci w aspekcie UTC, brak zasad korzystania z nich, traktowanie mediów elektronicznych jako podstawowego wypełniacza czasu dziecka, a także niestosowanie narzędzi kontroli rodzicielskiej to zdaniem respondentów najczęściej popełniane błędy wychowawcze.

Respondentów poproszono również o udzielenie odpowiedzi na pytanie: jakiego rodzaju działania Pana/i zdaniem należałoby podjąć w celu optymalizacji poczucia bezpieczeństwa młodych ludzi w cyberprzestrzeni? Wypowiedzi w tym kontekście przedstawiały się następująco:

Problematyka dysfunkcyjnych zachowań w świecie technologii cyfrowej powinna być w zainteresowaniu instytucji rządowych. Należy systemowo podejść do problemu, np. szkoła jako obszar detoksu technologicznego. W szkołach należy opracować z udziałem pedagogów, rady rodziców i samorządu uczniowskiego zasady bezpieczeństwa cyfrowego, które powinny obejmować aktywność sygnatariuszy tak w szkole, jak i poza nią. Aktywność ucznia w sieci poza szkołą skutkuje zachowaniami uczniów w szkole. O przypadku cyberprzemocy, o którym dowiaduje się rodzic w domu, musi wiedzieć nauczyciel, wychowawca czy pedagog szkolny. Odwrotnie, rodzic powinien wiedzieć o zdarzeniach, do jakich doszło w związku z aktywnością przy użyciu UTC w szkole (IDI nr 3).

Według drugiego respondenta:

większa znajomość konsekwencji prawnych, Internet każde dziecko poznaje ze swoimi rodzicami lub opiekunami, ograniczenia dostępności w sieci do materiałów brutalnych, wulgarnych, pornograficznych itp. (IDI nr 1).

Zaś według kolejnego ankietowanego

należałoby rozważyć odrębne wprowadzenie jasnych warunków i zasad korzystania przez młodych z Internetu, coś na zasadzie „prawa jazdy na korzystanie z sieci”, gdzie byłby określony m.in. wiek, od którego można samodzielnie korzystać z zasobów Internetu (IDI nr 2).

W opinii respondentów optymalizacja poczucia bezpieczeństwa jest możliwa do osiągnięcia po spełnieniu kilku warunków. Przede wszystkim poprawie musi ulec komunikacja na linii rodzic–szkoła. Istotnymi czynnikami niezbędnymi w tym procesie są: wymiana informacji, wdrażanie dobrych praktyk, znajomość konsekwencji prawnych przez rodziców, opiekunów, pedagogów i dzieci. Ponadto należy przekształcić model podejścia do problematyki z doraźnego na systemowy, a także tworzyć obszary „detoksu technologicznego”, w których stosowane będą kolektywnie opracowane zasady bezpieczeństwa cyfrowego obejmujące aktywność w szkole i poza nią oraz kryteria dostępu do poszczególnych treści. W ocenie respondentów niezbędnym wydaje się powszechne ograniczenie dostępności w sieci do materiałów szkodliwych z punktu widzenia rozwoju emocjonalnego dziecka.

Podsumowanie

Działania mające na celu zapobieganie rozpowszechnianiu szkodliwych treści w Internecie i aktywność na rzecz zwiększenia bezpieczeństwa młodych użytkowników są podejmowane zarówno na gruncie krajowym, jak i międzynarodowym. Efektywność takich przedsięwzięć zależy m.in. od zaangażowania urzędów administracji rządowej, instytucji pozarządowych i samorządowych, a także służb,

które w sektorach właściwych oraz ponadsektorowo wyznaczają kierunki polityki bezpieczeństwa Internetu, a w szczególności jego najmłodszych użytkowników. W nurt ten wpisują się systematycznie realizowane działania o charakterze edukacyjnym i profilaktycznym dedykowane dzieciom, młodzieży, rodzicom i opiekunom, specjalistom oraz trenerom, a także nauczycielom.

Z wypowiedzi respondentów wynika, że kluczowym problemem jest brak należytego zaangażowania jednego z ogniw występującego w triadzie, czyli rodziców, a także deficyt ich wiedzy na temat podnoszonej problematyki. Takie zjawisko z pewnością wywołuje niepokój, bowiem to na rodzicach spoczywa odpowiedzialność za przygotowanie dzieci do funkcjonowania w społeczeństwie informacyjnym⁴¹. Zatem można wysnuć wniosek, iż sformułowana hipoteza, ugruntowana w teorii, znalazła potwierdzenie w wypowiedziach praktyków (specjalistów i ekspertów). Trafnie ujmuje to chociażby stwierdzenie jednego z respondentów, który zauważa, że: „najsłabszym ogniwem w całym systemie profilaktyki są rodzice...” (IDI nr 3).

Pozytywną tendencją jest to, iż rodzice, choć wciąż w niewielkim stopniu, ale zmieniają optykę i zaczynają dostrzegać problem tych zagrożeń, a w szczególności konieczność organizacji zasad korzystania z Internetu. Instytucje, w tym również organy administracji terenowej w mieście Tarnowie, postrzegają problem jako istotny i podejmują ze swojej strony przedsięwzięcia zmierzające do eliminacji bądź ograniczenia negatywnych zjawisk. Jednak trzeba wyraźnie podkreślić, że kluczowym w procesie ograniczania i neutralizacji zachowań dysfunkcyjnych wydaje się być powszechna zmiana mentalności wszystkich użytkowników sieci i nowych technologii, adekwatna do ewoluujących zjawisk.

Bibliografia

- Auleytner J., *Rozwój nauki o polityce społecznej* [w:] *Nauka o polityce społecznej. Wybrane problemy teorii i praktyki*, red. J. Auleytner, Uniwersytet Warszawski, Instytut Polityki Społecznej, Warszawa 1990.
- Auleytner J., *Polityka społeczna, czyli ujarznienie chaosu socjalnego*, Wyższa Szkoła Pedagogiczna Towarzystwa Wiedzy Powszechnej w Warszawie, Warszawa 2002.
- Auleytner J., *Polska polityka społeczna. Ciągłość i zmiany*, Wyższa Szkoła Pedagogiczna Towarzystwa Wiedzy Powszechnej, Polskie Towarzystwo Polityki Społecznej, Warszawa 2004.
- Auleytner J., Głębicka K., *Polityka społeczna pomiędzy opiekuńczością a pomocniczością*, PWST, TWP, Warszawa 2000.

⁴¹ Por. E. Flaszyńska, *Zadania policji, szkoły, pomocy społecznej i innych służb społecznych wobec cyberzagrożeń* [w:] *Zagrożenia cyberprzestrzeni. Kompleksowy program dla pracowników służb społecznych*, red. J. Lizut, Wyższa Szkoła Pedagogiczna im. Janusza Korczaka w Warszawie, Warszawa 2014, s. 48.

- Castells M., *Galaktyka Internetu: refleksje nad Internetem, biznesem i społeczeństwem*, Wydawnictwo Rebis, Poznań 2003.
- Czyżowska Z., *Problemy polityki społecznej*, Wydawnictwo „Książka i Wiedza”, Warszawa 1978.
- Dietrich M., *Słowo wstępne* [w:] *Bezpieczeństwo człowieka we współczesnym świecie*, red. M. Dietrich, Instytut Problemów Współczesnej Cywilizacji, t. VI, Warszawa 1998.
- Fłaszyńska E., *Zadania policji, szkoły, pomocy społecznej i innych służb społecznych wobec cyberzagrożeń* [w:] *Zagrożenia cyberprzestrzeni. Kompleksowy program dla pracowników służb społecznych*, red. J. Lizut, Wyższa Szkoła Pedagogiczna im. Janusza Korczaka w Warszawie, Warszawa 2014.
- Głębicka K., *Polityka społeczna w Unii Europejskiej. Aspekty aksjologiczne i empiryczne*, Dom Wydawniczy ELIPSA, Warszawa 2001.
- Jędrzejko M.Z., Taper A., *Wielka sieć – fenomen zjawiska i jego wielowymiarowe wpływy. 22 fakty na XXI wiek* [w:] *Cyfrowe dzieci. Zjawisko – uwarunkowania – kluczowe zagadnienia. Ujęcie socjopedagogiczne*, red. S. Bębas, M.Z. Jędrzejko, K. Kasprzak, A. Szwedzik, A. Taper, Wydawnictwo Centrum Profilaktyki Społecznej, Warszawa–Milanówek 2017.
- Kurzynowski A., *Polityka społeczna – podstawowe pojęcia i zakres* [w:] *Polityka społeczna*, red. A. Kurzynowski, Szkoła Główna Handlowa, Instytut Gospodarstwa Społecznego, Warszawa 2003.
- Leszczyński M., *Bezpieczeństwo społeczne a bezpieczeństwo państwa*, Wydawnictwo Uniwersytetu Humanistyczno-Przyrodniczego Jana Kochanowskiego, Kielce 2009.
- Machelski Z., *Wprowadzenie do polityki społecznej*, Wyższa Szkoła Zarządzania i Administracji w Opolu, Opole 2005.
- Mała encyklopedia PWN*, Warszawa 1995.
- Moczuk E., *Perspektywy badawcze zarządzania kryzysowego – ujęcie socjologiczne* [w:] *Rola i znaczenie zarządzania kryzysowego w systemie bezpieczeństwa państwa*, red. E. Ura, S. Pieprzny, J. Jedynak, Wydawnictwo Małopolskiej Szkoły Wyższej w Tarnowie i Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2013.
- Moczuk E., Bajda K., *Problemy i zjawiska patologiczne w społeczeństwie tradycyjnym i nowoczesnym. Studium socjologiczno-kryminologiczne*, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2016.
- Moczuk E., Jędrzejko M.Z., *Uzależnienia behawioralne we współczesnym społeczeństwie polskim. Ujęcie socjologiczne* [w:] *Uzależnienia behawioralne. Wybrane aspekty*, red. M.Z. Jędrzejko, M. Kowalski, B.P. Rosik, Wydawnictwo ASPRA-JR, Warszawa 2015.
- Noszczyk-Bernasiewicz M., *Demoralizacja i czyny karalne wśród nieletnich – dynamika i rozmiary*, „Resocjalizacja Polska” 2016, nr 11.
- Nowak A., Wysocka E., *Problemy i zagrożenia społeczne we współczesnym świecie. Elementy patologii społecznej i kryminologii*, Wydawnictwo Śląsk, Katowice 2001.
- Podoski K., Turnowiecki W., *Polityka społeczna*, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 1997.
- Rosner J., *Podmioty polityki społecznej* [w:] *Polityka społeczna*, red. A. Rajkiewicz, wydanie III, Państwowe Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 1979.
- Słownik socjologii i nauk społecznych*, red. G. Marshall, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2005.
- Słownik społeczny*, red. B. Szlachta, Wydawnictwo WAM, Kraków 2004.
- Siuda P., *Społeczności wirtualne. O wspólnotowości w społeczeństwie sieciowym* [w:] *Oblicza Internetu. Internet w przestrzeni komunikacyjnej XXI wieku*, red. M. Sokołowski, Wydawnictwo Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Elblągu, Elbląg 2006.
- Spytek-Bandurska G., *Sektory, podmioty, poziomy i organizacja polityki społecznej* [w:] *Polityka społeczna*, red. G. Firlit-Fesnak, M. Szyłko-Skoczny, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2008.
- Szubert W., *Przedmiot, geneza i zakres socjalistycznej polityki społecznej* [w:] *Polityka społeczna*, red. A. Rajkiewicz, wydanie III, Państwowe Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 1979.

Tyszką Z., *Lokalna polityka społeczna w stosunku do rodziny – spojrzenie socjologa* [w:] *Polityka społeczna, rodzina, bezrobocie*, red. T. Borkowski, A. Marcinkowski, A. Oherow-Urbaniac, Księgarnia Akademicka, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego, Instytut Zarządzania, Kraków 1997.

Wellman B., Gulia M., *Net Surfers Don't Ride Alone: Virtual Communities as Communities*, University of Toronto, Toronto 1997.

Zakrzewski S.P., *Zjawiska patologii społecznej. Przyczyny – przebieg – skutki*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Adama Mickiewicza, Poznań 2012.

Zarys polityki społecznej, red. S. Czajka, PWN, Warszawa 1986.

Zarzęczny J., *Teoretyczne podstawy a praktyka funkcjonowania sektora socjalnego w Polsce. Zarys problematyki*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2001.

Akty prawne

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 4 sierpnia 2016 r. w sprawie Narodowego Programu Zdrowia na lata 2016–2020 (Dz.U. 2016 r., poz. 1492).

Uchwała nr XXXIV/344/2017 Rady Miejskiej w Tarnowie z dnia 26 stycznia 2017 r.

Netografia

<http://www.tarnow.pl/Miasto/Dla-mieszkanca/Polityka-spoeczna-i-zdrowie/Pomoc-Spoeczna/Pomoc-cuzaeznionym-i-wspoluzaleznionym-od-alkoholu-i-narkotykow-oraz-profilaktyka>

PUBLIC SOCIAL POLICY TOWARDS INTERNET DYSFUNCTIONAL BEHAVIOUR OF CHILDREN AND YOUTH IN THE CITY OF TARNÓW

Abstract

Ensuring the safety and protection of children and young people is one of the most important tasks facing not only parents and teachers, but also government administration, social organizations and public services. Actions related with increasing safety of children and young people from online threats are taken at local, national and international level. The article deals with issues connected with undertaking actions by social policy entities in the area of the city of Tarnów in the face of Internet threats to children and youth. This is a process in which representatives of institutions and services responsible for the safety of children and youth must be involved as well. Furthermore, the article includes interviews with certain individuals who undertake prophylactic actions as regards children and youth in the city of Tarnów.

Keywords: social policy, social problems, Internet threats, children and youth, prophylaxis

POLITYKA SPOŁECZNA PAŃSTWA WOBEC INTERNETOWYCH ZACHOWAŃ DYSFUNKCJONALNYCH DZIECI I MŁODZIEŻY NA TERENIE MIASTA TARNOWA

Streszczenie

Zapewnienie bezpieczeństwa oraz ochrona dzieci i młodzieży to jedno z najważniejszych zadań, przed którym stają nie tylko rodzice i nauczyciele, ale również administracja rządowa, orga-

nizacje społeczne oraz służby publiczne. Działania związane ze zwiększeniem bezpieczeństwa dzieci i młodzieży wobec zagrożeń internetowych są podejmowane na gruncie lokalnym, krajowym, jak i międzynarodowym. Artykuł dotyczy zagadnień związanych z podejmowaniem działań przez podmioty polityki społecznej na terenie miasta Tarnowa wobec zagrożeń internetowych dzieci i młodzieży. Jest to proces, w który muszą być zaangażowani także przedstawiciele instytucji, służb odpowiedzialnych za bezpieczeństwo dzieci i młodzieży. W artykule zamieszczono także wywiady przeprowadzone z osobami podejmującymi działania o charakterze profilaktycznym wobec dzieci i młodzieży na terenie miasta Tarnowa.

Słowa kluczowe: polityka społeczna, problemy społeczne, zagrożenia internetowe, dzieci i młodzież, profilaktyka